

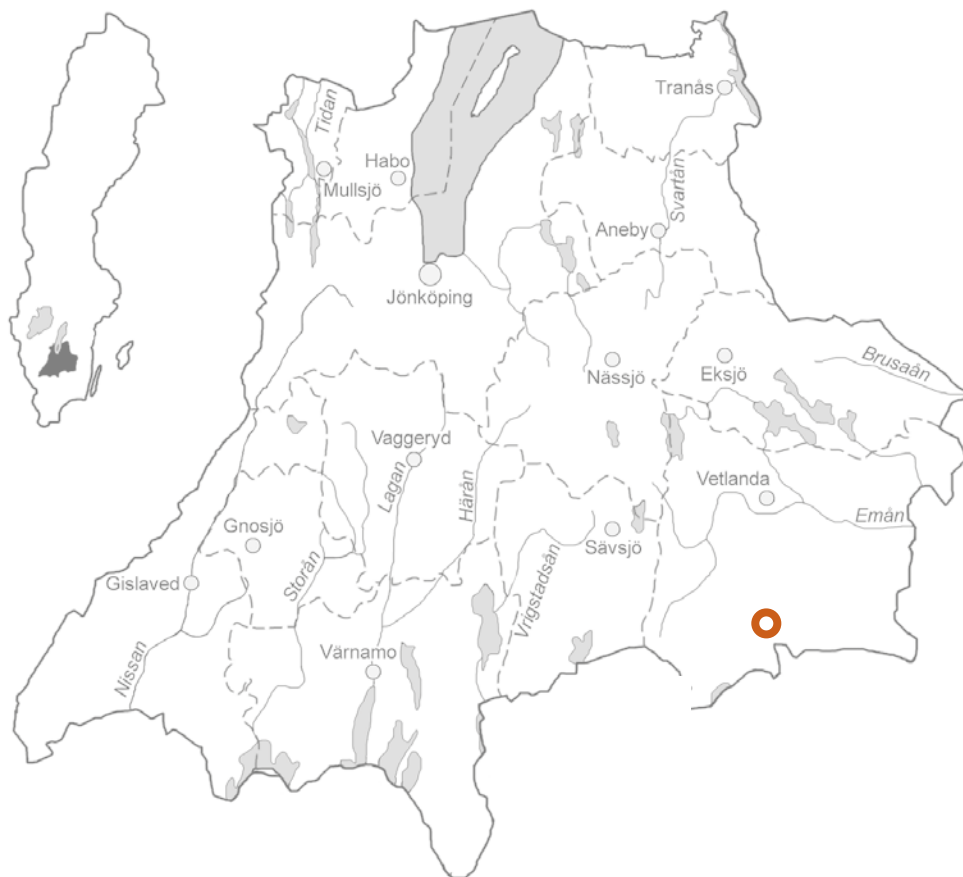
Södra Solberga kyrkogård

Kulturhistorisk inventering och förslag till bevarandeplan
Södra Solberga socken i Vetlanda kommun, Jönköpings län,
Växjö stift

Södra Solberga kyrkogård

Kulturhistorisk inventering och förslag till bevarandeplan
Södra Solberga socken i Vetlanda kommun, Jönköpings län,
Växjö stift

Jönköpings läns museums dnr: 2022-353

Rapport och foto: Margareta Olsson

Foto och avskrifter av gravvårdar: Karin Calderwood, Vetlanda pastorat

Grafisk mall: Anna Stålhammar

Tryck: Digital distribution

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping

Tel: 036-30 18 00

E-post: info@jkpglm.se

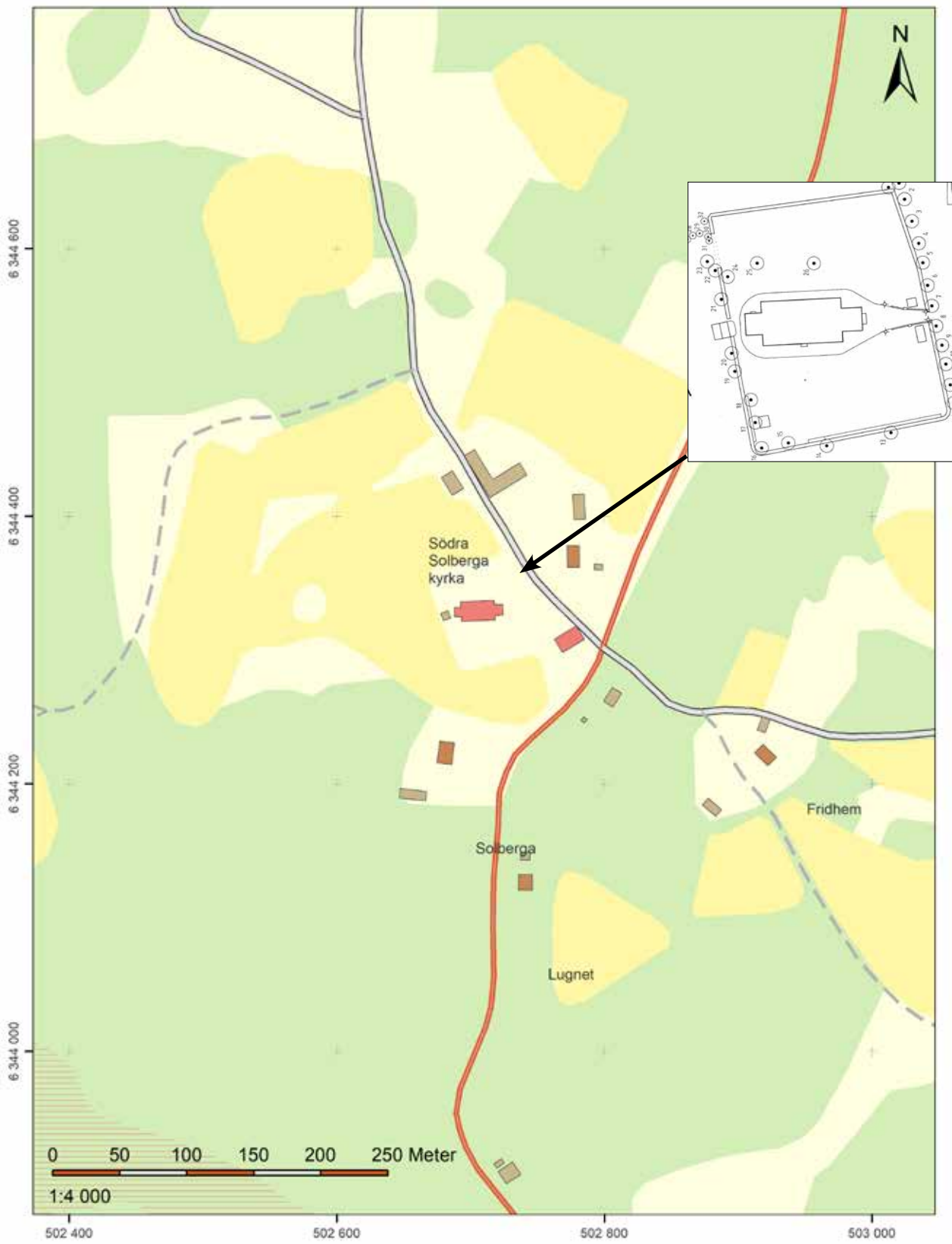
www.jkpglm.se

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr I2018/00079.

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2024

Innehåll

Inledning.....	5
Inventeringens uppläggning.....	5
Allmän kyrkogårdshistorik.....	6
Tre vanliga gravvårdstyper.....	8
Lagstiftning.....	9
Kulturmiljölag (1988:950).....	9
Begravningslag (1990:1144).....	10
Allmänna skötselråd.....	11
Södra Solberga kyrka och kyrkomiljö.....	12
Kyrkogårdens historia.....	14
Händelsehistorik.....	16
Beskrivning av kyrkogården idag.....	16
Allmän karaktär.....	16
Omgärdning.....	16
Ingångar.....	17
Vegetation.....	18
Gångsystem.....	18
Gravvårdstyper.....	18
Beskrivning av kvarter.....	20
Den äldre delen söder om kyrkan.....	20
Området norr om kyrkan.....	22
Kulturhistorisk bedömning av kyrkogården i dess helhet.....	24
Att tänka på i förvaltningen av kyrkogården.....	25
Åtgärdsbehov som noterades vid inventeringen.....	25
Administrativa uppgifter.....	25
Referenser.....	26
Arkiv.....	26
Tryckta källor och litteratur.....	26
Kriterier vid kulturhistorisk bedömning.....	27
Karta urval av kulturhistoriskt värdefulla gravar.....	28
Urval av kulturhistoriskt värdefulla gravar.....	30
Den äldre delen söder om kyrkan.....	30
Området norr om kyrkan.....	36
Gravvårdar ur bruk.....	40

Utdrag ur digitala fastighetskartan.

Inledning

På uppdrag av Vetlanda pastorat har Jönköpings läns museum tagit fram föreliggande inventering och förslag till bevarandeplan för Södra Solberga kyrkogård. Fältarbetet har genomförts under sommaren 2023. Resultatet har därefter diskuterats med uppdragsgivaren och sammanställts under sommaren 2024.

Kyrkogårdar och begravningsplatser utgör en viktig del av landets kulturarv och deras kulturvärden regleras av kulturmiljölagen. Kulturhistoriskt värdefulla gravar kan också skyddas av begravningslagen. I första hand är det Svenska kyrkan som har ansvar för att förvalta detta kulturarv. Därför är det angeläget att kyrkogårdarnas kulturhistoriska värden kartläggs och preciseras. En viktig del av värdena ligger i äldre gravar och deras utsmyckning.

En bevarandeplan är ett kunskapsunderlag som är tänkt att vara till hjälp och vägledning vid vård, underhåll och förändringar på kyrkogårdarna. Planen kan även fungera som beslutsunderlag för länsstyrelse och stift vid handläggning av olika ärenden.

Inventeringens uppläggning

Rapporten omfattar en översiktlig historik över kyrkogården, en beskrivning med fotografier av de olika kvarteren och deras kulturhistoriska värden samt avslutningsvis en katalog över särskilt värdefulla gravar.

Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering på kyrkogården samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har varit aktuella kyrkoarkiv på Landsarkivet i Vadstena, Länsstyrelsen i Jönköpings läns arkiv, Antikvarisk-topografiska arkivet i Stockholm (kopior hos länsstyrelsen) samt Jönköpings läns museums arkiv. Utöver arkiv har uppgifter hämtats från aktuell litteratur, exempelvis hembygdslitteratur. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens historia.

För kyrkogården har en sammanfattande kulturhistorisk bedömning gjorts där de kulturhistoriska värdena lyfts fram. Den kulturhistoriska bedömningen av kyrkogården i allmänhet har stämmts av med Länsstyrelsen i Jönköpings län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv, utan kan vara föremål för omvärderingar. Vid bedömningen har hänsyn tagits till varje enskild kyrkogårds historia och egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och övriga landet. Den övergripande kulturhistoriska bedömningen nämner i de flesta fall inte enskilda gravstenar, utan beskriver värden och karaktärsdrag i stort.

Inför planerade förändringar eller större underhållsåtgärder krävs i regel tillstånd från länsstyrelsen.

Rapporten avslutas med själva inventeringen av kulturhistoriskt värdefulla gravplatser, vilken är avsedd att fungera som en bevaran-

deplan. De kriterier som använts för att bedöma gravarnas kulturhistoriska värden diskuteras vidare i katalogdelens inledning där de två klassningsnivåerna presenteras: *Klass I. Mycket värdefulla* och *Klass II. Värdefulla*. Gravarna och deras utsmyckning redovisas i tabellform med text och fotografier samt på en gravkarta.

Fältarbete och rapport har utförts av antikvarie Margareta Olsson vid Jönköpings läns museum. Karin Calderwood vid Vetlanda pastorat har svarat för avskrifter och foton av samtliga gravvårdar. Vid urvalet av kulturhistoriskt värdefulla gravar har samråd förts med pastoratet/församlingen.

En av länders få bevarade kyrkobalkar finns i Brands-
torp i Habo kommun.

Allmän kyrkogårdshistorik

I stort sett alla våra landsortskyrkogårdar är jämnåriga med den första kyrkan på platsen och i de flesta fall medeltida. Efter flera hundra år av obruten kontinuitet är de ännu i bruk. Från medeltidens kyrkogårdar finns dock väldigt litet bevarat. De viktigaste förändringarna som kristendomen införde gällande våra begravnings seder är att platsen för begravingarna skulle vara vigd och inhägnad. Den medeltida inhägnaden kunde bestå av en stenmur, men vanligare var att den var uppförd av timmer, bogårdsbalken, som ibland kunde vara manshög. Till den typiska bilden av en medeltida inhägnad kyrkogård hörde även stigluckan, som både hade en symbolisk och praktisk funktion som port till den vigda jorden.

Den medeltida kyrkogården saknade ett tydligt system med gångar och kvarter. Man gravsätte folk efter deras gårds- eller bytillhörighet i grupperingar med olika form, vilket var en förkristen sedvänja. Det var ovanligt att man satte en vård över gravstenen. Gravvar markerades istället endast av en jordhög. Om en vård trots allt sattes upp var den vanligen av trä, men sten eller smide förekom undantagsvis. Det var också vanligt att man använde sig av kyrkogården även på ett mer nyttobetonat sätt. Man kunde exempelvis idka slätter och bärga hö.

Den medeltida kyrkogårdens utformning levde kvar väldigt länge, och påminde mest om en äng med små gravkullar och enstaka spridda vårdar. I stort sett börjades förnyelsen under tidigt 1800-tal, men ännu vid sekelskiftet 1900 hade många landsortskyrkogårdar kvar den ålderdomliga ängskaraktären. Förnyelsevägen började i städerna genom nya bestämmelser om externa begravningsplatser. Gravsättningar på stadskyrkogårdarna förbjöds av hygieniska skäl och i stället skulle friliggande begravningsplatser förläggas utanför städerna. Denna process inleddes på 1780-talet och en kunglig förordning från 1815 angav att begravningsplatser – utan andra kyrkobyggnader än t ex gravkapell – skulle anläggas utanför stadsområdena. År 1805 beslutades dessutom att staten genom sin myndighet Överintendentsämbetet skulle ansvara och ha överin-

Den förindustriella kyrkogården var en ängsmark med endast få vårdar av beständigt material. Här har karaktären blivit bevarad på Ornunga gamla kyrkogård, Vårgårda kommun.

seende över att kyrkogårdar och begravningsplatser blev prydligt och hälsosamt anlagda.

Runt om i landet anlades många begravningsplatser precis utanför stadskärnorna under de första decennierna av 1800-talet. De anlades med symmetriska gångsystem och kvartersindelningar, trädplanteringar för att förbättra luftkvaliteten och stenmurar med smidesgrindar. I dessa arkitektoniskt anlagda begravningsplatser exponerades vissa gravar tydligare än andra. Att begravas utifrån vilken gård eller by man tillhörde ersattes nu av kategorierna köpegravar respektive allmänna gravar. Detta var en social indelning där de som hade möjlighet att köpa sin gravplats både kunde få en större sådan för hela sin familj och en attraktiv placering utmed gångar eller nära entréerna. Köpegravarna anlades ofta med grusbäddar och stenramar och senare även häckomgärdningar.

Andra begravdes kostnadsfritt utmed den så kallade allmänna linjen. Där gravsattes man tätt i en kronologisk ordning allt eftersom dödsfallen inträffade. Man begravdes således inte familjevis. Gravvårdarna var oftast oansenliga. Indelningen av kyrkogården mellan köpegravsområde och allmänt område speglade ett socialt uppdelat samhälle.

Trädkransen utefter kyrkogårdens yttre gräns introducerades först på städernas begravningsplatser, men nådde under 1800-talet även många landsortskyrkogårdar. Då infördes också de typiska sorgeträden med ett hängande växtsätt. I början av 1900-talet planlades även landsortens kyrkogårdar med symmetriskt lagda kvarter och gångar, grusbäddar på gravarna och välklippta häckar eller stenramar runt om.

På 1920-talet började en ny typ av begravningsplats att anläggas: skogskyrkogården. Dessa präglas av friväxande och naturligt förekommande träd, såsom gran, tall och björk. En av de tidigaste i landet var skogskyrkogården i Skillingaryd från 1922.

Vid 1900-talets mitt var kyrkogårdarna särskilt utvecklade, men nu inleddes en period av förenkling och rationalitet. Företeelsen med allmänna linjen levde kvar men upphörde officiellt 1964. Samtidigt började man av rationella skäl ta bort stenramar, häckomgärdningar och grusbäddar för att ersätta det med mer lättskötta gräsmattor. Den sociala utjämningen av ståndssamhället avspeglades på kyrkogårdarna genom allt mer enhetliga gravvårdar utan titlar och oftast i ett liggande format.

Från och med 1980-talet blev gravvårdarna återigen mer individualiserade. Idag ser vi en mångfald olika former på gravstenar från liggande naturstenar till mer fantasifullt utformade vårdar. Den ökade individualiseringen under 1900-talets slut speglas också genom de många olika begravningsformer som idag erbjuds. Förutom kistbegravning och urngravar med personliga vårdar, erbjuds också exempelvis minneslundar för aska som grävs ner anonymt utan plats för namn, men med gemensam plats för blommor. Ett

Åsenhöga ödekyrkogård (Gnosjö kommun). På denna kyrkogård är mycket av den ålderdomliga, ängsligande karaktär, som varit vanlig i äldre tid bevarad.

Det var i regel mer attraktivt att begravas på den södra delen av kyrkogården än den norra, som upplevdes vara olycksbringande. Ofta är kyrkan därför placerad med dragning mot norr för att skapa större ytor på den södra sidan. Detta flygfoto från 1940-talets slut visar att den södra delen av kyrkogården i Hylletofta var mer ianspråktagen än den norra, till höger. Foto JLM.

Bråneryds begravningsplats, invigd 1958, nära Huskvarna representerar det välordnade, där jämlikheten betonas på bekostnad av individualismen.

På de mer påkostade köpegravarna var både gravvård och inhägnad omsorgsfullt utformade. Här ett exempel från Norra Solberga kyrkogård i Nässjö kommun.

Till höger: På kyrkogården i Ingatorp (Eksjö kommun) kan man uppleva den allmänna linjens gravområde med små anspråkslösa vårdar tämligen intakt. Nedan: Ett exempel på en gravvård från 1960-talet på begravningsplatsen i Aneby.

annat alternativ är askgravplatser, där gravplatsen markeras, men där skötseln utförs av kyrkogårdsförvaltningen.

Tre vanliga gravvårdstyper

Det finns en stor variation vad gäller gravvårdarnas utformning. Före industrialismen och det sena 1800-talet användes ofta så kallade gravbrädor för att markera en grav. Vårdar av mer beständiga material som sten och metall var ovanliga och ofta förbehållna samhällets övre skikt. Prästen eller en adelsman inom socken kunde begravas i kyrkan eller nära koret och där erhålla en påkostad gravvård.

Under industrialismen utvecklades en riklig flora av olika gravmarkeringar med olika form och av olika material, främst sten. Här presenteras tre typer som är särskilt vanliga.

Från det sena 1800-talet fram till 1920-talet var det vanligt att köpegravar förseddes med påkostade vårdar med stående form. Det kunde vara högresta bautastenar, obelisker eller liknande. Dessa vårdar restes ofta över samhällets övre skikt och inte sällan är de försedda med både titel, namn, årtal, hemvist och ett bibelcitat. Vårdar av denna typ är ofta påtagligt karaktärskapande och betydelsefulla i kyrkogårdsmiljön. De kan också ha ett konstnärligt värde.

I kontrast till de mer påkostade gravvårdarna finns de mindre stenarna, som restes inom den allmänna linjen. Dessa har ofta en rektangulär form utan utvecklad utsmyckning. Texten är ofta lakonisk – förnamn, ofta men inte alltid efternamn, hemvist och årtal. Dessa enkla vårdar är i sig inte iögonfallande, men berättar ändå om en viktig del av det äldre gravskicket och samhällets hierarkiska organisation.

Tiden efter andra världskriget medförde en långtgående förändring av gravvårdarna, som samtidigt skapade en likriktning. Stenarna tillverkades maskinellt och det fanns ofta en standardiserad uppsättning symboler som kunde tillföras och kombineras. Kyrkogårdsmiljöer som domineras av dessa stenar kan naturligtvis

också ha ett kulturhistoriskt värde, men då är det i regel inte de enskilda vårdarna som är intressanta utan snarare helheten.

Lagstiftning

Kulturvärden på kyrkogårdar skyddas såväl i kulturmiljölagen som begravningslagen. Här nedan följer utdrag som har bäring på förvaltningen av kyrkogårdarnas kulturvärden.

Kulturmiljölagen (1988:950)

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön.

Ansvar för kulturmiljön delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas.

Bestämmelserna i denna lag syftar till att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer. Lag (2013:548).

4 kap. Kyrkliga kulturminnen

1 § Kulturhistoriska värden i kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser är skyddade enligt bestämmelserna i detta kapitel.

Begravningsplatser

11 § I vården av en begravningsplats skall dess betydelse som en del av vår kulturmiljö beaktas. Begravningsplatserna skall vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas eller förvanskas.

12 § Begravningsplatser enligt detta kapitel är sådana områden eller utrymmen som avses i 1 kap. 1 § begravningslagen (1990:1144). Bestämmelserna om begravningsplatser omfattar också sådana byggnader på begravningsplatsen som inte är kyrkobyggnader samt fasta anordningar såsom murar och portaler. Lag (1990:1146).

13 § I fråga om en begravningsplats som anlagts före utgången av år 1939 krävs tillstånd av länsstyrelsen

1. för att utvidga eller på något annat sätt väsentligt ändra begravningsplatsen,
 2. för att där uppföra någon ny byggnad eller fast anordning eller riva eller väsentligt ändra befintlig byggnad eller fast anordning.
- Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäligen hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen skall utföras samt den dokumentation som behövs. Lag (1999:304).

En del gravvårdar som inte är i bruk och förvaras i kyrkan kan ha ett kulturhistoriskt värde. I så fall kan det vara aktuellt att föra in dem i kyrkans inventarieförteckning. Gravbrädor från Askeryds kyrkogård.

Väsentliga förändringar kan innebära till exempel ändring av omgärdning, trädplanteringar, större omplaneringar av gravkvarter, ändringar i gångsystem och dess beläggning och nya belysningsinstallationer.

Begravningslag (1990:1144)

7 kap. Gravrätt

Gravanordningar m.m.

25 § Gravplatsen får förses med gravanordning, om det inte strider mot vad som är avsett att gälla för den del av begravningsplatsen där gravplatsen är belägen.

26 § Gravrättsinnehavaren bestämmer gravanordningens utseende och beskaffenhet. Detsamma gäller gravplatsens utsmyckning och ordnande i övrigt. Upplåtaren får dock besluta de begränsningar i gravrättsinnehavarens bestämmanderätt som är nödvändiga för att tillgodose en god gravkultur.

Gravrättens upphörande

37 § Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av något annat skäl bör bevaras för framtiden, ska upplåtaren om möjligt lämna kvar den på gravplatsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, ska den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats. Ytterligare föreskrifter om hänsynen till kulturmiljöarbetets intressen finns i kulturmiljölagen (1988:950). Lag (2013:552).

Ibland uppstår frågan om ansvar och skydd för en enskild gravvård. Så länge gravrätten inte gått ut ägs gravvården m.m. av gravrättsinnehavaren. När gravrätten gått ut övertas ansvaret av upplåtaren, vilket oftast är pastoratet. Om gravvården flyttas till en annan plats på kyrkogården eller förvaras i kyrkobyggnaden kan det vara aktuellt att föra in den i församlingens inventarieförteckning.

Allmänna skötselråd

Grunden för skötseln av kulturhistoriskt värdefulla gravvårdar är att de inte skadas, utan ges en så lång livslängd som möjligt. De förebyggande åtgärderna är väsentliga och kan motverka uppkomsten av skador genom till exempel mekanisk åverkan, biologisk påväxt och väder.

Vid rengöring och reparation av vårdar av mjukare bergarter (kalk- och sandsten) och järn som är över 100 år gamla bör konservator för sten respektive metall kontaktas för rådgivning eller åtgärd.

En orsak till skador är mekanisk åverkan genom trädgårdsfordon och andra redskap. Varsamhet vid gräsklippning minimerar risken för sprickor och bortfall av material.

En annan orsak är nederbörd och biologisk påväxt av lavar, alger och mossor. Dessa gynnas av att en sten står skuggigt och fuktigt. Liggande hällar och stående vårdar av mjuk bergart som kalk- och sandsten är särskilt känsliga för vådrets makter. På vintern tränger fukt in i sprickor och vidgar dessa och spränger till slut bort stenmaterial. Detta kan på sikt helt radera ut en inskription eller relief. Därför är det viktigt att hålla till exempel hällar rena från löv och grenar. Känsliga vårdar och hällar av hög ålder kan med fördel ges en skyddsklädsel eller täckning permanent eller under vinterhalvåret för att motverka frostsprängning.

Vårdar och gravstaket av järn är en kategori för sig, som kräver kontinuerligt underhåll. Vid ommålning befrias metallen från rostbeläggning med stålborste. Därefter grundas järnet med mörja och slutstrykes med linoljefärg. Lagningar bör anförtros åt hantverkare eller konservator med erfarenhet av järnslagningar.

Rostande förankringsjärn och dubbar är en annan vanlig orsak till skador. När järnet rostar och utvidgar sig så sprängs stenen. Ett viktigt arbete är därför utbyte av beslag och dubbar av järn mot rostfritt stål.

Rengöring av vårdar kan ha olika syften. Ofta sker det i första hand av estetiska skäl. Som regel bör den på kulturhistoriskt värdefulla vårdar vara motiverad av hänsyn till att påväxt riskerar stenens fortbestånd (kalk- och sandsten) eller för att förbättra förståelsen av objektet och kunna tolka och uppleva inskriptioner eller utsmyckningar. Enklare rengöring kan göras med ljummet vatten med liten tillsats av såpa eller diskmedel och med mjuka borstar som inte repar. Lämplig tid för detta är tidig vår och sen höst då exempelvis lavar är mer aktiva och mjuka då. Vårdar av hårdare bergarter som granit kan rengöras med högtryckstvätt, men endast där inte förgyllning och dekorationer kan skadas. Vårdar med mycket högt kulturhistoriskt värde och påtaglig skadebild (pågående bortfall av stenmaterial eller sprickor) bör rengöras av konservator.

Marschaller och stearinljus kan avsätta sot eller stänk på gravvårdarna. Detta kan förebyggas genom att exempelvis använda lämpliga hållare.

Biologisk påväxt, troligen rödalger, på en gravvård på Villstads kyrkogård i Gislaveds kommun.

Kalksten har en förmåga att spjälka sig och spricka. Denna sten på Forserums kyrkogård i Nässjö kommun kräver insatser av en stenkonservator.

Flygfoto över Södra Solberga kyrkomiljö 2009. Nordost om kyrkan ligger kyrkskolan från 1907, i öster den gamla prästgården och i nordväst den nya prästgården.

Den nya prästgården med sin välbevarade mangårdsbyggnad från 1922. Tomten är omgiven av kallmurar och utmed vägen finns en äldre kastanjeallé.

Södra Solberga kyrka och kyrkomiljö

Södra Solberga socken ligger längst söderut i Vetlanda kommun och gränsar till Nottebäcks socken i Kronobergs län. Trakten består av kuperade skogsmarker med gles bebyggelse utöver byn Granshult som är relativt stor. I äldre tid präglades denna skogsbygd av småjordbruk och torp som för försörjningen även förlitade sig på avsalu av sågtimmer, kolning och hemslöjd. Fornlämningsskiktet visar att trakten befolkades sedan stenåldern men att en större etablering skett senare under äldre järnåldern. På höjdryggen ca 400 meter norr om kyrkan finns gravfält med flera rösen från denna tid. Numera passerar ingen landsväg genom socknen men under tidig kristen tid gick en viktig färdväg från Kalmar till klostret i Nydala genom Södra Solberga. Endast två sätesgårdar har funnits, nämligen Kyrkotorp och Källeryd. I slutet av 1800-talet etablerades några trävaruhandlare i trakten och för övrigt har det närbelägna glasbruket i Lindshammar varit en betydande arbetsgivare.

Kyrkplatsen i Södra Solberga bör ha anlagts under tidig medeltid. En gammal träkyrka föregick den nuvarande stenkyrkan från 1832–34 men uppgifter om dess ålder saknas. Enligt en icke bekräftad muntlig tradition i bygden skulle träkyrkan ha föregåtts av två äldre träkyrkor, den äldsta en stavkyrka.

Kyrkplatsen ligger på en höjdrygg i byns södra utkant. Invid kyrkbacken, vilken utgör en grusad plan med flaggstång och gräsy-

Södra Solberga nya kyrka uppfördes 1832-34 i empirestil.

tor framför kyrkogårdens huvudentré, ligger den gamla prästgården och kyrkskolan. Gamla prästgården utgör en timrad ryggåsstuga från 1730-talet med tillhörande äldre ladugård och välbevarad allmogeträdgård. Numera utgör den privatbostad och har rödfärgad locklistpanel med vita snickerier, huvudentré med sentida veranda och frontespis. Kyrkskolan byggdes 1907 i sekelskiftets trähusarkitektur. Numera äger inte Svenska kyrkan byggnaden längre och den nyttjas som bygdegård. Byggnaden är timrad med stor frontespis över huvudentrén och med tidstypisk fasspontpanel. Tyvärr har mycket av karaktärsdragen gått förlorade vid en nyligen genomförd renovering där bland annat originalfönstren bytts ut och en öppen veranda byggts in.

Nya prästgården byggdes 1922 ett stycke sydväst om kyrkan. Prästgården omges av en trädgård från tiden med kastanjer, syrenbuskar m m. Huvudbyggnaden är utformad i 1920-talsklassicism och med reveterade vita fasader, en öppen veranda och frontespis mitt på huvudfasaden. Det breda valmade taket är täckt med lertegel.

Den nya kyrkan är uppförd i nyklassicistisk stil med lanterninförsett torn i öster och sakristia i väster. Stenkyrkan har putsade fasader i ljus gult och grått med axlar av höga rundbågiga fönster. Kyrkans båda entréer, i öster och söder, omges båda av nyantika portaler med pilastrar, entablement och ovanliggande lunettfönster. Sakristians dörr, vilken tillkommit först på 1920-talet, har lunettformat överljus. Kyrkans tak är täckta med svartmålad falsad takplåt medan torntaken har kvar en äldre taktäckning av skiffer.

Södra Solberga kyrkskola har sedan 2008 genomgått en renovering där mycket i den ursprungliga exteriören förändrats.

Flygbild över Södra Solberga kyrkogård 1947–49. Utvidgningen åt norr, närmast i bilden, står ännu till stora delar outnyttjad. Den södra delen upptogs i öster av grusgravar i enkla rader. Foto: AB Flygtrafik, JLM.

Kyrkogårdens historia

På samma plats som nuvarande kyrkan uppfördes vid okänd tidpunkt under medeltiden en träkyrka. Den gamla kyrkan, som stod kvar fram till 1832, hade till skillnad från dagens kyrka koret orienterat mot öster. Möjligen kan kyrkan ha föregåtts av ytterligare en träkyrka på platsen. Detta innebär att en kyrkogård bör sannolikt ha anlagts redan under tidig medeltid. Denna hade sin utsträckning söder om nuvarande kyrka. I övrigt är lite känt om kyrkogårdens tidiga historia.

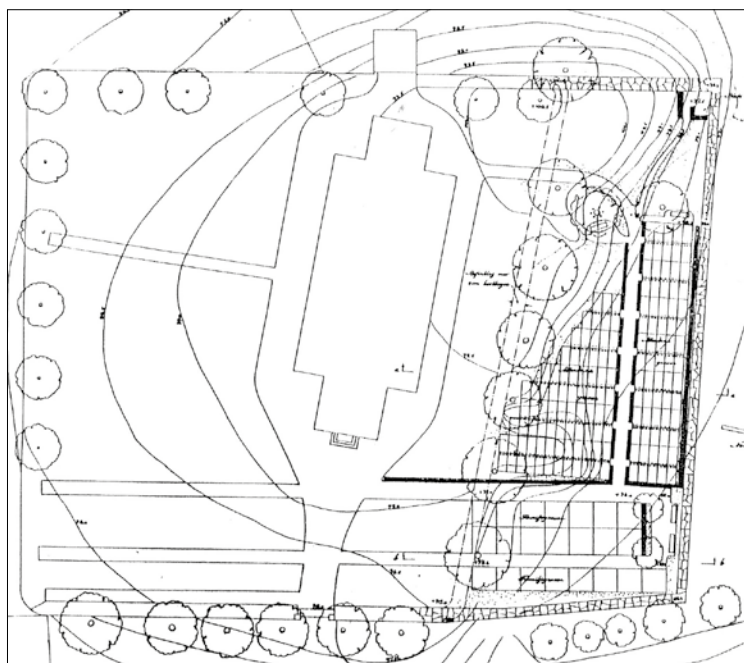
Träkyrkans underhåll synes ha blivit eftersatt – den beskrevs som förfallen 1758 – och diskussioner rörande en ny kyrkobyggnad pågick under det tidiga 1800-talet. Efter att ritningar tagits fram och omarbetats ett par gånger av Överintendentsämbetet och församlingen, uppfördes så den nya kyrkan under åren 1832–34. Inför bygget revs den gamla träkyrkan tillsammans med sin fristående klockstapel i maj 1832. Inför kyrkans uppbyggnad utvidgades även kyrkogården, så att den fick en mera rätvinklig form. Samtidigt omgärdades den med ringmur av sten anlagd av Anders Stern i Korsberga. Sannolikt hade den förut haft sin kyrkogårdsbalk av trä. Vid huvudingången fanns vid tiden en timrad stiglucka från 1698. Denna flyttades 1832 och byggdes om till vedbod, sannolikt den ännu stående boden väster om kyrkan. Kyrkorådet opponerade sig över den hårdhänta ombyggnaden till vedbod.

År 1902 fattade kyrkostämman beslut om att träd skulle planteras på kyrkogården innanför ringmuren. Sannolikt var det nu som den första trädkransen tillkom.

Inga större förändringar skedde på kyrkogården förrän 1938 då den utvidgades ett tjugotal meter mot norr. En utvidgning var angelägen inte minst med tanke på att delar av kyrkogården upptogs av berggrund där det krävdes sprängningsarbeten inför begravingar. Utvidgningen anlades genom utfyllnad. Den gamla muren togs ned i den berörda delen och ny mur anlades, delvis med återanvänd sten. Muren lades av grundläggare Erik Petersson i Brittatorp. Trädkransens norra sträckning fick stå kvar och ingå i kyrkogården. Den nya kyrkogården fick en modern oregelbunden plan med familjegravar i dubbla rader längst i öster samt enskilda gravar i ett kvarter i den mellersta delen. Till planteringarna hörde enligt förslaget låga kanthäckar omkring gravkvarteren och en häck utmed ringmuren. Området längst i väster fick undantas från begravingar p g a förekomsten av berg och istället planterades detta med gräsmatta och blommor.

Under 1900-talets senare del har grusgravarna på sedvanligt sätt förlorat grusbäddar och häckramar till förmån för det moderna idealet med gravstenar inom gräskvarter.

År 2007 gavs tillstånd till att genomföra den trädvårdsplan som tagits fram av Nils Blomstrand, Vetlanda. Detta innebar att sex äldre träd togs ned utanför den västra kyrkogårdsmuren. Ett förslag om nyplanterade träd utanför murens norra, västra och södra sträckningar med lönn och ask genomfördes aldrig.

Förslag till utvidgning av kyrkogården åt norr upprättat av arkitekt Malte Erichs 1936.

Händelsehistorik

Medeltid

En träkyrka i skiftesverk uppförs. Möjligen har denna föregåtts av en äldre träkyrka. Kyrkogården anläggs. (JLM)

1832

Kyrkogården utvidgas och omgärdas av stenmur inför bygget av den nya kyrkan. Klockstapeln rivs och stiglucka byggs om till vedbod och flyttas. (JLM)

1902

Trädkrans planteras. (Kyrkorstämman's protokoll, Vala)

1938

Kyrkogården utvidgades mot norr efter ett förslag upprättat av länsarkitekten Malte Erichs. (ATA)

2007

Delar av trädvårdsplan upprättad av Nils Blomstrand, Vetlanda genomförs. (JLM)

Beskrivning av kyrkogården idag

Allmän karaktär

Södra Solberga kyrkogård ligger på en höjd, med utblickar i odlingslandskapet åt norr och väster. Kyrkogården är kvadratisk och relativt plan med kyrkan centralt placerad, något förskjutet mot väster. Framför kyrkans huvudentré i öster finns en sluttande huvudgång, vilken skapar ett stigande perspektiv från kyrkogårdsgrinden. Kyrkan omges av en grusad ringgång och delar kyrkogården i två lika stora delar, en nordlig och en sydlig. I den nordliga delen finns längst i väster en naturlig bergsknael och därav hade området undantagits från gravytorna. Kyrkogården omges av en ringmur och en gles trädkrans vilka tillsammans med huvudgrinden och grusgången runt kyrkan alla bidrar till karaktären av 1800-talskyrkogård. Numera har kyrkogården dock en tydligt efterkrigstida prägel med plana sammanhängande gräsytor och en hög andel moderna gravvårdar placerade i raka nord-sydliga rader.

Omgärdning

Kyrkogården omgärdas i sin helhet av kallmurade stödmurar av grå granit. Kring den äldre delen är muren lagd 1832 och består av en dubbel skalmur av obearbetad natursten av varierande storlek. Muren har här avrundade hörn. Kring den 1938 utvidgade delen i norr är muren enkel och innehåller både återanvänd sten från den äldre muren och kilad sten av grå granit.

Ingångar

Invid kyrkbacken i öster ligger kyrkogårdens huvudingång. Den består av en grind i smide mellan stolpar i granit. Grinden flankeras av låga träbänkar av ek på utsidan. Smidesgrinden tillkom sannolikt 1832 och lär vara tillverkad av en smed vid namn Nyström i Eriks-
torp, Södra Solberga. Grinden består av sirligt svängda bandjärn, ett blomknoppsornament på krönet samt har infälld inskription med sockennamnet "SOLBERGA". Grinden är målad i svart med vit text. Den sitter mellan stolpar av finhuggen grå granit med plana krön. Den grusade planen som leder fram till kyrkan kantas på båda sidorna av stödmurar i råkilad kalksten fogade med cement. Intill boden i väster finns ett mindre genombrott i muren försett med en sentida vit trägrind.

Kyrkogårdens huvudentré omges av tre åldriga lönnar samt typiska träbänkar där menigheten förr samlades inför gudstjänst. Smidesgrinden har motsvarande utformning som den vid moderförsamlingen i Korsberga.

Ovan det sydöstra hörnet av kyrkogårdsmuren vilket är avrundat.

Till vänster en sträckning av den östra muren. Här syns skarven mellan den äldre och den år 1938 lagda muren tydligt.

Överst till höger: Södra delen av kyrkogården omgärdas av syrenhäck från sekelskiftet 1900 samt har några enstaka kastanjeträd i kransen.

Överst syns ett fåtal prydnadsbuskar sydost om kyrkan.

Nederst: Norr om kyrkan står två äldre lönnar kvar som utgjort delar av trädkransen före utvidgningen 1938.

Stödmurarna i murad kalksten innanför huvudentrén som troligen tillkommit på 1950-talet.

Vegetation

Utanför den östra muren står en jämn rad av äldre lönnar och norr om kyrkans kor står ytterligare två ålderdomliga lönnar. Dessa är samtliga delar av en trädkrans som planterades 1902, vilka i den norra delen fick stå kvar i samband med kyrkogårdens utvidgning 1938. Inne på kyrkogården finns i det sydvästra hörnet några äldre träd – kastanjer och en ask vilka även varit del i en äldre trädkrans. Trädkransen har förnygrats, dels 1938 med björk längs den östra sträckning 1938, dels i senare tid med rönn utmed samma sträckning. Annars finns stora luckor i trädkransen åt söder och norr. Som en del i omgärdningen kantas krönet av stödmuren av syrenhäckar längs de södra och sydvästra sträckningarna. Denna häck bör vara planterad omkring sekelskiftet 1900.

Gångsystem

Runt kyrkobyggnaden finns en grusad ringgång vilken även leder fram till kyrkogårdens huvudentré i öster. Denna är belagd med ett tunt lager av krossat ljust singel som krattas. Tidigare system av grusgångar som fanns omkring 1940, med nord-sydliga gångar inom gravkvarteren längst i öster och en oregelbunden gång inom utvidgningen i norr, har samtliga lagts igen i slutet av 1900-talet.

Gravvårdstyper

Gravvårdarna varierar i ålder och utformning inom olika delar av kyrkogården. Utvidgningen i norr vilken tillkom 1938 upptas nästan uteslutande av familjegravvårdar från perioden 1940–70, låga rektangulära, många i formen av tempelgavlar i svart granit. Inom den äldre delen av kyrkogården återfinns i köpegravområdet närmast omkring kyrkogårdens huvudentré ett flertal av de tidiga 1900-talets uppresta gravvårdstyper i formen av obelisker eller stenblocksformade vårdar i grå eller svart granit. Vårdarna

är överlag av något mindre och enkelt utformade varianter och de flesta gravarna har förlorat sina grusbäddar och häckramar. Tre grusgravar finns ännu bevarade, dels två med framträdande placering intill kyrkogårdsentrén, dels en komministergrav i sydväst. De allmänna gravkvarteren som upptagit ytan söder om kyrkan är numera utrensade. I den mellersta delen står några enstaka glest placerade allmänna linjegravar från 1930-talet kvar, med typiska småskaliga hällar eller enkla uppresta vårdar i svart granit. Den västligaste delen har istället lagts om och upptas av modernistiska vårdar från slutet av 1900-talet, flertalet rektangulära vårdar i ljus grå eller röd granit med reducerad dekor.

Mot kyrkogårdsmuren nordväst om kyrkan finns en uppsamlingsplats för gravvårdar som rensats ut. Den stora mängden äldre vårdar från decennierna kring sekelskiftet 1900 visar att gravvårdar generellt tagits bort från sin gravplats vid återlämning, oavsett ålder eller utformning. Bland dessa vårdar återfinns många som genom titlar, hemvist och utformning speglar både sockens historia kring tiden för industrialismen i slutet av 1800-talet och även visar på gravskicket vid denna tid. Kyrkogården äldsta ännu bevarade gravvård förvaras även här, en handhuggen sandstensvård från 1854 med ett utkragande rundbågigt krön.

Byggnader

Väster om kyrkan och i rak linje med denna ligger en mindre redskapsbod som bryter igenom kyrkogårdsmuren. Bodan uppfördes som vedbod i samband med bygget av nya kyrkan 1832. Enligt uppgift i boken *Södra Solberga* ska den byggts av återanvänt timmer från den äldre stigluckan på kyrkogården från 1698. Bodan har en stomme av slätbilat timmer (sannolikt från 1600-talet) och en rektangulär planform. Den har vid en renovering i slutet av 1900-talet erhållit ett sentida utseende med ljusgul locklistpanel, vita snickerier och en missanpassad port i aluminium. Hela taket är sentida och täckt med korrugerad eternit.

Uppsamlingsplatsen nordväst om kyrkan där kyrkogårdens äldsta gravvårdar numera återfinns.

En ovanligt utformad gravvård från 1920-talet är denna över makarna Rudeberg.

Bodan väster om kyrkan byggdes sannolikt 1832 av timmer från kyrkogårdens stiglucka. Dagens sentida utseende fick den vid en renovering i slutet av 1900-talet.

Den äldre delen av kyrkogården söder om kyrkan har förlorat mycket av sin tidiga 1900-karaktär.

Beskrivning av kvarter

Den äldre delen söder om kyrkan

Allmän karaktär

Området söder om kyrkan upptas av en sammanhängande gräsyta med östligt riktade vårdar i enkla rader. Denna del har brukats kontinuerligt sedan medeltiden men hämtar sitt nuvarande utseende från en rad omläggningar på 1900-talet. Senast omkring 1890 bör gravraderna längst i öster avsatts för köpegravar medan övriga delar avsetts att nyttjas som ett allmänt gravområde. Kvarvarande rester av den äldre indelningen kan fortfarande skönjas. I den östra delen närmast huvudingången finns rader med några enstaka familjegravar från början av 1900-talet kvar medan det mellersta allmänna linjeområdet numera står nästan helt utan synliga gravmarkeringar. Den västligaste delen har efter en omläggning upplåtits för nya gravar i slutet av 1900-talet. Det stora inslaget av efterkrigstida och sentida gravar ger området tillsammans med sammanhängande gräsmattan en modern karaktär.

Gravårdstyper

Delen söder om kyrkan upptas av rader med familjegravvårdar i öster och väster. I den östra delen närmast kyrkogårdsentrén är gravvårdsbeståndet blandat. Här kvarstår några äldre vårdar från 1920- och 30-talen, de flesta enklare varianter av tidens uppresta familjegravvårdar i granit. Samtliga gravar har ursprungligen haft inhägnad grusbädd men numera kvarstår endast en grusgrav, från efterkrigstiden nära kyrkogårdsentrén. I området har flera personer

Den äldsta bevarade graven är grusgraven med det storskaliga granitkorset över komminister Johan Adolf F Lindvall från 1916.

som haft förtroendeuppdrag inom lokalsamhället valt sin gravplats. Bland de många titlarna återfinns hemmansägaren, lantbrukaren, kyrkovärden, häradshövdingen och nämndemannen. Några av de äldre vårdarna har återanvänts inom familjen, vårdarna har vänts och erhållit ny inskription på baksidan.

Den västra delen har nästan uteslutande moderna gravvårdar – de flesta är från 1970- och 80-talen – låga rektangulära stenar i röd eller ljusgrå granit. Några enstaka äldre vårdar finns kvar från tiden då detta var ett allmänt gravkvarter, bland annat ett småskaligt marmorkors, med ovanlig anonym inskription med bibelreferens (nr 0197). Ett avvikande inslag inom denna del utgör den storslagna grusgraven över komministern Johan Adolf F Lindvall från 1916, vilken med monumentalt granitkors och stenram har en påkostad utformning.

I den mellersta delen finns endast ett fåtal glest placerade allmänna linjevårdar kvar. Dessa enstaka vårdar är samtliga sådana som vanligtvis förekom vid allmänna linjen i början av 1900-talet, det vill säga småskaliga, enkla och ofta liggande hållar av granit, lagda i kronologisk följd.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Kyrkogårdsdelen har numera en modern framtoning, dels efter det sena 1900-talets övergång till sammanhängande gräskvarter, dels med omläggningen av den västligaste delen omkring 1970. Det kulturhistoriska intresset ligger därmed enbart i enstaka äldre vårdar, utifrån vilka en äldre social struktur, med indelning i köpegravs- respektive allmänna kvarter, fortfarande kan utläsas. Utrensningen av äldre gravvårdar har varit stor och de få resterande är därav desto viktigare att bevara vid ursprunglig gravplats. Bland de enskilda gravarna har grusgraven över komminister J A F Lindvall från 1916 en särställning. Den framträder både genom sin påkostade utformning och genom att den numera är den äldsta bevarade graven inom denna del.

En gravvård i 1920-talsklassicism med stiliserat gryningsmotiv. Graven är över nämndemannen J P Jonsson (nr 0062-63).

Två av de få bevarade allmänna linjevårdarna i den mellersta delen, den högra med ett ovanligt uppstående kors.

Den västligaste delen av det allmänna kvarteret har lagts om i senare tid och har ett homogent bestånd av vårdar från 1970- och 80-talen.

Större delen av området norr om kyrkan har tillkommit vid en utvidgning 1938 och har en efterkrigstida prägel

Området norr om kyrkan

Allmän karaktär

Den största delen av området norr om kyrkan tillkom genom en utvidgning 1938. En smalare remsa närmast kyrkan och huvudgången har däremot tillhört den äldre kyrkogården. Enligt planen från 1936 skulle utvidningen avdelas med familjegravar i den östra delen och ett större område för allmänna gravar i den mellersta. Idag upptas hela ytan av dubbla eller enkla gravrader med familjegravar. Huvudkaraktären kan hänföras till efterkrigstidens kyrkogårdstyp, med ett större öppet gräsfält med raka rader av gravar med låga breda gravvårdar. Norr om kyrkan upptas stora områden av en bergsknalle och dessa delar har karaktären av kuperad naturmark och har undantagits från begravingar. Här står två äldre lönnar från en äldre trädkrans, vilka bidrar till lummigheten inom denna del som annars saknar annan grönstruktur.

Ett samlat område med enhetligt utformade familjegravvårdar från 1940-talet i det nordöstra hörnet.

Gravvårdstyper

Inom den del som tillhört gamla kyrkogården, närmast grusgången i sydost, finns sju äldre familjegravvårdar från perioden 1901–35. Bland dessa gravar återfinns den påkostade grusgraven över hemmansägaren Karl Alfred Johansson, Granshult, från 1909 vars stenram utsmyckats med större och mindre stenklot. Här finns även vårdarna över folkskolläraren och organisten August Wallander och dottern Mathilda Wallander som även hon tjänstgjort som lärarinna i socknen (nr 0403, 0405).

I övrigt domineras området helt av de låga och breda typerna som blev moderna på 1930-talet. Flest vårdar är från perioden 1940–60-talen och har klassiserande element antingen i formen av tempelgavlar med pilastrar och överliggare eller med graverad dekor på stenen. Det vanligaste materialet är svart eller grå granit vilket ger området en sammanhållen karaktär. Bland vårdarna som bär på titlar finns: kommunalordföranden, fjärdingsman, hemmansägare, kontorist samt kyrkovärden.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Norra delen av kyrkogården som till stora delar anlades 1938 utgör idag en förenklad och utslätad variant på efterkrigstidens kyrkogårdsanläggningar. Låga rektangulära vårdar som placerats regelbundet i raka rader upptar gravytan med öppet gräsfält. Den ursprungliga gestaltningen, med mindre häckomgärdade kvarter avdelade med grusgångar och en viloplats i den norra änden, har försvunnit genom det sena 1900-talets rationaliseringar. Kyrkogårdsdelen är därmed relativt ointressant som representant för folkhemstidens kyrkogårdar.

Förekomsten av äldre gravar från sekelskiftet 1900 inom den sydöstra delen är av intresse eftersom de tydliggör kyrkogårdens historiska utveckling. Den bevarade grusgraven intill kyrkogårdens huvudentré bidrar till karaktären av köpegravområde och har i sig höga konstnärliga värden. Därutöver finns några enskilda gravar med personhistoriska värden eller som bär på titlar som är av lokalhistoriskt intresse.

Hemmansägare Karl Alfred Johanssons välgestaltade grusgrav från 1909 (nr 400-401).

F d kommunalnämndsordförande Josef Petterssons grav med modernistisk tempelgavel flankerad av grav-urnor (nr 581-582).

Kulturhistorisk bedömning av kyrkogården i dess helhet

Södra Solberga kyrkogård har sitt ursprung i medeltiden då en träkyrka uppfördes på samma plats som nuvarande kyrkan. Kyrkogården utvidgades något i samband med bygget av den nya kyrkan 1832–34 och fick samtidigt sin första kyrkogårdsmur i sten, vilken ännu ligger kvar kring den äldre delen. Den nuvarande boden väster om kyrkan uppfördes samtidigt och innehåller sannolikt timmer från en äldre stiglucka från 1698. En trädkrans av lönn, ask och kastanj planterades 1902 enligt den nyklassicistiska idealkyrkogårdens principer. Sin nuvarande utbredning med likstora symmetriska delar både norr och söder om kyrkan erhöll den först genom en utvidgning åt norr 1938. Utvidgningen utfördes enligt ritningar av länsarkitekten Malte Erichs och de nya delarna inleddes fint i den gamla kyrkogården. Bland annat bevarades två äldre lönnar ur den äldre trädkransen som stämningsskapare och markörer för kyrkogårdens äldre utbredning.

Kyrkogården har delvis bibehållit en äldre karaktär, samtida med den nyklassicistiska kyrkans tillkomst, med kallmurade stödmurar och med smidegrind omgiven av låga träbänkar. Även om trädkransen tillkommit något senare, först 1902 och numera är relativt gles och föryngrad med modernare träslag såsom björk och rönn, innehåller den en rad åldriga träd som är viktiga för platsens ålderdomliga prägel.

Hela kyrkogården har genomgått radikala förändringar i slutet av 1900-talet, där gravkvarteren har planats ut och besätts med gräs. Gravkullar och kanthäckar har tagits bort samt gångar och grusbäddar såtts igen. Även stora delar av det äldre gravbeståndet har plockats bort och står numera samlade mot muren nordväst om kyrkan. Kyrkogården som helhet domineras av efterkrigstidens och senare tider likartade vårdar placerade i regelbundna rader inom gräsfält. Även den utvidgade delen från 1938 har förenklats vad gäller planstruktur och planteringar. Numera ger kyrkogården därmed istället en bild av idealen under 1900-talets senare hälft.

Några enstaka äldre gravvårdar från 1900-talets tre första decennier finns kvar inom den äldre delen av kyrkogården, däribland tre bevarade grusgravar. Dessa gravar är viktiga att bevaras på ursprunglig gravplats eftersom de ger ett historiskt djup och tydliggör kyrkogårdens äldre sociala struktur med indelning i köpegravs- och allmänna gravkvarter. Grusgraven över komminister J A F Lindwall skiljer ut sig från kyrkogårdens övriga mera ordinära gravar genom sin påkostade gestaltning.

Bland vårdarna vid uppställningsplatsen finns ett antal stenvårdar från 1800-talets senare del, vilka alltså är från tidig industriell tid, eller som bär på titlar som kan vara av intresse ur lokalhistorisk synpunkt. Den äldsta vården i samlingen är från 1854 och av handhuggen sandsten och är kyrkogårdens enda bevarade exempel

från förindustriell tid. Ett intressant exempel på 1920-talets bakåtblickande gravvårdskonst är vården över makarna Rudeberg, även den förvarad vid uppställningsplatsen.

Att tänka på i förvaltningen av kyrkogården

- Kallmuren och smidesgrinden kring den äldre delen är båda från 1832 och betydelsefulla för karaktären av nyklassicistisk 1800-talskyrkogård.
- Äldre träd i trädkransen av lönn, kastanj och ask är viktiga för karaktären av nyklassicistisk 1800-talskyrkogård. Trädkransen bör skötas och kompletteras enligt antagen trädvårdplan.
- De båda äldre lönnarna inom den norra delen är värdefulla som delar av en äldre trädkrans vilka markerar kyrkogårdens utbredning före 1938.
- Syrenhäcken utmed den södra muren är från 1902 och en tidstypisk del av kyrkogårdens grönstruktur.
- Kvarvarande äldre vårdar är viktiga för avläsbarheten av kyrkogårdens äldre struktur och ska bevaras enligt urvalet i tabellen.
- Vårdar som tagit ur bruk ska bevaras vid uppställningsplatsen enligt urvalet i tabellen (enstaka värdefulla vårdar kan återbrukas vilket anges i tabellen).
- Vården från 1854 som tagits ur bruk, ska tas upp på kyrkans inventarieförteckning.

Åtgärdsbehov som noterades vid inventeringen

- Vårdarna som förvaras vid uppställningsplatsen bör rensas upp så att samlingen endast omfattar vårdar med kulturhistoriskt värde. Den förindustriella sandstensvården skulle förslagsvis kunna ställas upp vid separat museal uppställning inom kyrkogårdens främre delar. Det bör noteras att inventeringen av uppsamlingsplatsen inte är fullständig eftersom gravvårdarna var staplade på varandra vid inventeringstillfället.
- Boden bör återställas med träport, fasadpanel, färgsättning och taktäckning som bättre överensstämmer med dess ålder (1832).

Administrativa uppgifter

Jönköpings läns museums dnr:..... 2022-353
 Beställare:..... Vetlanda pastorat
 Inventering och rapportansvarig:..... Margareta Olsson
 Rapportgranskning:..... Anders Franzén
 Län:..... Jönköpings län
 Kommun:..... Vetlanda kommun
 Socken:..... Södra Solberga socken
 Fastighetsbeteckning:..... Södra Solberga 1:1
 Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Arkiv

Antikvarisk-topografiska arkivet, Stockholm (ATA)

Handlingar rörande Södra Solberga kyrkogård

Jönköpings läns museum (JLM)

Handlingar rörande Södra Solberga kyrkogård. Tidningsartiklar Vetlandaposten 11/10 1938 samt 21/3, 24/10 och 27/10 1958.

Landsarkivet i Vadstena (VALA)

Södra Solberga kyrkoarkiv: Kartor som rör kyrkogården, sockenstämmoprotokoll.

Tryckta källor och litteratur

Andersson, Henry, red. 1968. *Södra Solberga*. Vetlanda.

Bengtsson, Rune & Bucht, Eivor (red.). 1992. *Kyrkogårdens gröna kulturarv*. Alnarp.

Hansson, Hans-Erik, Bielawski, Jarema & Jönsson, Karna. 2002. *Vård av gravstenar*. Stockholm.

Jonsson, Magdalena (red.). 2009. *Ett levande kulturarv: kyrkogårdar i Växjö stift*. Växjö.

Jönköpings län i porträtt och bild. 1941. Halmstad.

Lindstam, Ragnar. 1943. *Om kyrkor som försvunnit och klockor som sjungit i Östra och Västra härad*. Nässjö.

Lundh, Stig. 2015. *Medeltidens kyrkor i Östra och Västra härad i Njudung*. Halmstad.

Manbo Ia. 2008. *Södra Solberga kyrkogård, Kulturhistorisk karakterisering och bedömning. Södra Solberga socken i Vetlanda kommun. Jönköpings län, Växjö stift*. Jönköpings läns museum, Byggnadsvårdsrapport 2008:49

Schönbäck, Hedvig. 2008. *De svenska städernas begravningsplatser 1770-1830: arkitektur, sanitet och det sociala rummet*. Diss. Uppsala.

Theorell, Anita, Wästberg, Per & Hammarskiöld, Hans. 2001. *Minnets stigar: en resa bland svenska kyrkogårdar*. Stockholm.

Westerdahl, Maria. 1996. *Den svenska skogskyrkogården: en bild från norr till söder*. Alnarp.

Ny Smålandsbeskrifning. Växjö 1914.

Rogberg, Samuel. *Historisk beskrifning om Småland*. Karlskrona 1770.

Svenskt ortnamnslexikon. Uppsala 2003.

Sverige. Geografisk beskrivning. Del IV. Stockholm 1931.

Sveriges bebyggelse. Landsbygden. Jönköpings län I. Uddevalla 1952.

Kriterier vid kulturhistorisk bedömning

Vid den kulturhistoriska bedömningen av gravanläggningarna på en begravningsplats utgår man från ett antal kriterier. Målet är att urvalet av de utvärderade gravarna skall spegla gravkulturen i vid bemärkelse inom en begravningsplats, men i förlängningen också inom ett vidare område.

Utformningen av en gravanläggning har stor betydelse vid bedömningen av det kulturhistoriska värdet. Vårdar som är påkostade, hantverksmässigt utförda, estetiskt framstående, särskilt anspråkslösa eller anknyter till en lokal tradition är ofta särskilt intressanta. Gjutna gravkors i bruksbygder är exempel på en sådan lokal tradition. Urvalet bör också spegla de breda folklagrens gravskick. Om det finns sammanhållna gravkvarter med gravar som ingår i allmänna linjen eller påkostade köpegravar kan dessa olika typer av områden vara viktiga att bevara.

Gravanläggningar som har inskrifter som anger titel och hemvist för de begravda berättar mer om gravplatsen än om dessa uppgifter saknas. Med ledning av texten kan man även få veta mer om den demografiska sammansättningen och vilka näringar som präglar trakten. Ibland finns också citat eller referenser med anknytning till Bibeln, psalmboken eller en sångbok inom väckelserörelsen. Ju fler uppgifter som står angivna desto större samhällshistoriskt värde har ofta gravvården.

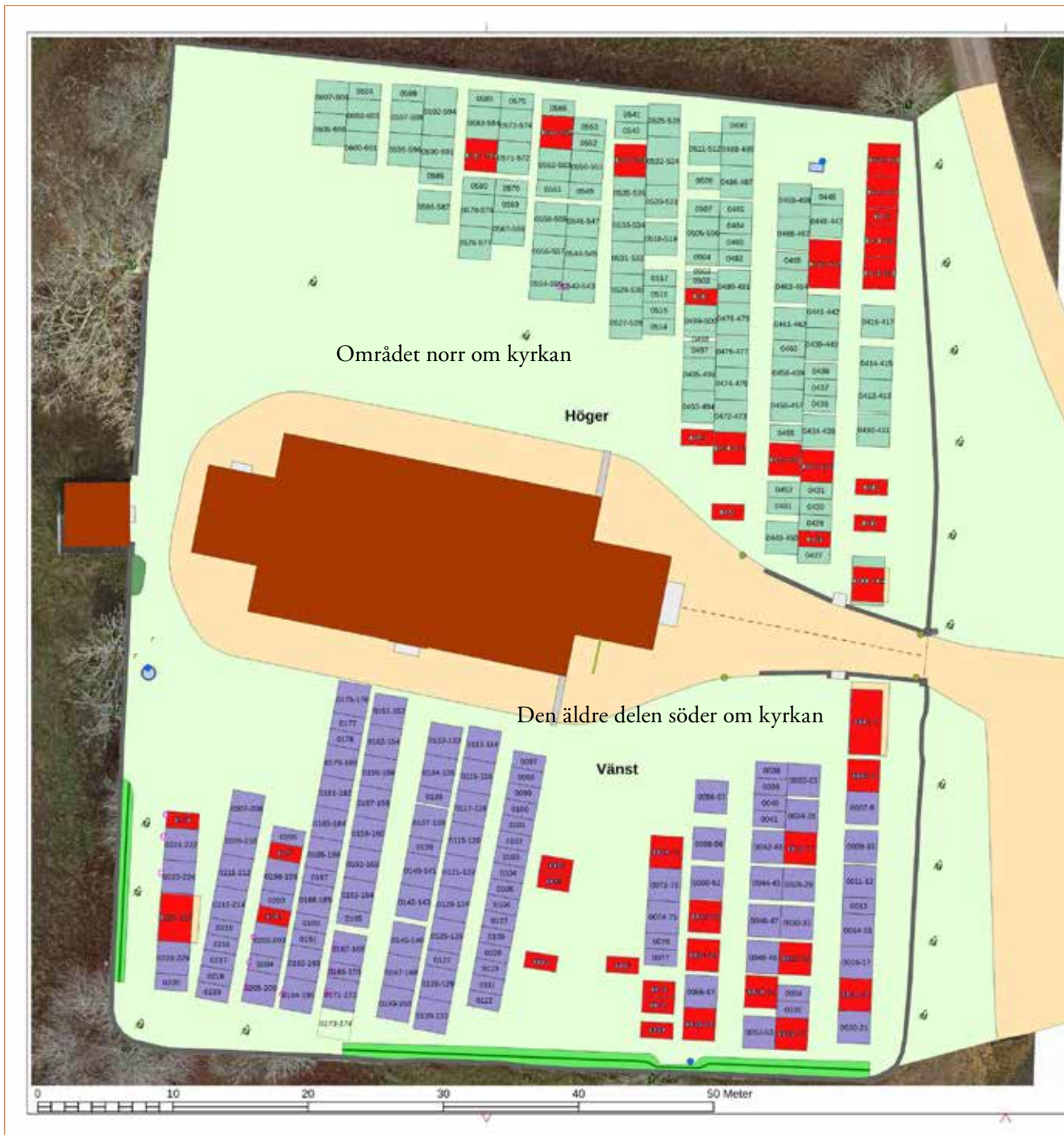
Ibland är gravvårdar resta över betydelsefulla personer eller personer som haft en tydlig anknytning till församlingsarbetet, exempelvis präster, klockare, kyrkvårdar och skollärare. Detta kan förstärka det kulturhistoriska värdet på en gravvård.

Industriellt framställda gravstenar bär ibland någon form av märkning från tillverkaren. Att veta varifrån stenen kommer och vem som tillverkat den höjer gärna det kulturhistoriska värdet.

Efterkrigstidens gravskick kan upplevas enahanda och likformigt. Det finns dessutom en väldigt stor mängd gravvårdar av likande typer på länets kyrkogårdar. Det är inte rimligt att bevara dessa i lika hög grad som äldre gravvårdar, men det är ändå angeläget att ett urval av dessa bevaras i synnerhet då de ingår i kyrkogårdar med en sammanhållen gestaltning av hög kvalitet.

Förutom själva gravstenen så består många gravplatser av även gravramar, häckar, staket, växtlighet osv. Vålållna grusgravar där grusbäddar och hägnad inte tagits bort börjar bli allt mer ovanliga och det finns ofta särskild anledning att bevara dessa.

Karta urval av kulturhistoriskt värdefulla gravar

Kulturhistoriskt värdefulla gravar markerade i rött.

Klass 1

Avser gravplatser med mycket högt kulturhistoriskt värde. Dessa bör bevaras på plats och utan förändringar. Däremot kan de gärna kompletteras med nya namn i samma typsnitt om man inte väljer att tillföra en kompletterande, mindre sten.

Klass 2

Avser gravplatser med högt kulturhistoriskt värde. Dessa bör bevaras på plats och utan förändring, men det kan vara möjligt att återanvända en vård för att bibehålla en karaktär på en del av kyrkogården, eller att i undantagsfall flytta vården om det är personhistoria eller titel som är det intressanta.

Urval av kulturhistoriskt värdefulla gravar

Den äldre delen söder om kyrkan

Gravnr.	Beskrivning	Inskription	Antikvarisk bedömning/urval	Fotografi
0001-4	Bred modernistisk grusgrav med stenram och monumental gavelvård i röd granit med kolonner. 1958	SVEN Z PETERSSON ANNA PETERSSON *1851 †1918 *1855 †1946 EDVARD SVENSSON *1877 †1958 JOHAN P. SVENSSON *1837 †1964 JENNY SVENSSON *1894 †1993 KYRKOTORP	Klass 1. Efterkrigstida grusgrav med framträdande läge invid kyrkogårdsentrén och över personer av lokalhistorisk betydelse. Syskonen Johan och Jenny Svensson bidrog till hembygdsboken <i>Södra Solberga</i> både genom sin forskning och en donation.	
0005-6	Upprest nationalromantisk vård i grå granit med polerad framsida.	Hemmansägaren Karl Mathias Petersson Röshult *15/2 1855 †27/1 1924 hans maka Johanna Maria f. Zaar *3/7 1860 †24/2 1934 Sv. Ps. 89.	Klass 1. Tidtypisk vård med titel.	
0018-19	Småskalig rundbågig vård i polerad svart granit med klassicerande mönster (makan Ida Lovisa Karlsson gravsatt 1922).	LANTBRUKAREN C.O. CARLSSONS RÖSHULT FAMILJEGRAV JOH. 10-11V. SONEN ALBIN *1893 †1978	Klass 1. Tidtypisk vård med titel.	
0026-27	Vinkelbruten vård i nygotisk stil av svart polerad granit (makan Anna Natalia Petersson gravsatt 1925). Sekundärt vänd sten.	P.A. PETERSSONS HILLHULT FAMILJEGRAV	Klass 2. Tidstypisk vård som återanvänts.	

0032-33	Modernistisk vård med svängt krön i polerad grå granit.	HÄRADSOMAREN ANTON JONSSON *1887 †1976 HUSTRUN ASTRID *1896 †1978 SIMONSRYD	Klass 1. Sentida vård med titel och över person av lokalhistorisk betydelse. Anton Jonsson var fjärdingsman, nämndeman, häradsdomare samt kyrkostämmans ordförande.	
0036-37	Funktionalistisk vård i svart polerad granit. Flygelstenar med räfflad kannelyr. Motiv av kors och stiliserade kvistar (maka gravsatt 1933).	F.D. KYRKOVÅRDEN J.F. SAMUELSSON WIK FAMILJEGRÄV VILA I FRID	Klass 1. Tidstypisk vård med titel.	
0050-51	Vård i svart granit med motiv av kors och oljelampa. Sekundärt vänd.	VILORUM FÖR J.P. SÄLL STOCKSERYD FAMILJEGRÄV	Klass 2. Tidstypisk vård som återanvänts.	
0062-63	Upprest vård i krysshamrad svart granit med svängt krön och stiliserat gryningsmotiv i relief. Motivet kan eventuellt anspela på kyrkans lunetteformade fönster (gravsatt 1928).	NÄMNDEMANNEN J.P. JONSSON *17/8 1864 †6/8 1928 SIMONSRYD FAMILJEGRÄV	Klass 1. Tidstypisk vård med kvalitet i utformningen och titel. Grav över person av lokalhistorisk betydelse. J P Jonsson var nämndeman och ordf i kommunalstämman 1895-1928.	

0064-65	Gravvård i wienerjugend i formen av ett gravkors med krans av lagerblad och rosor (gravsatt 1927).	F.O. Karlsson Björnhult Familjegrav	Klass 1. Tidstypisk vård med kvalitet i utformningen.	
0068-69	Gravvård med motiv av gravkors samt ekträd (maka gravsatt 1932). Sekundärt vänd.	Här vilar J.P. Johannesson och hans maka Klara Granshult	Klass 2. Tidstypisk vård som återanvänts.	
0070-71	Småskalig vinkelbruten vård i svart polerad granit. Motiv av kors (1926).	A.P. JOHANSSON 1832 †1891 Hustrun JOHANNA FREDRIKA *1848 †1926 HOLMADAHL	Klass 1. Typisk allmänna linjegravvård.	

0078	Småskalig vinkelbruten vård i mörkt grå granit. Motiv av kors.	KRISTINA JOHANSSON GRANSHULT *15/5 1890 †4/9 1935	Klass 1. Typisk allmänna linjegravvård.	
0079	Liggare i svart polerad granit.	JOSEFINA JONSSON RÖSHULT	Klass 1. Typisk allmänna linjegravvård.	
0080	Småskalig vård i polerad svart granit i historiserande stil.	FRANS JOHANSSON SJÖHOLMEN *26/12 1872 †12/10 1935 VILA I FRID	Klass 1. Typisk allmänna linjegravvård.	
0093	Liggare i svart granit.	KARL JAKOB RÖSHULT	Klass 1. Typisk allmänna linjegravvård vid barngrav.	
0094	Liggare i svart polerad granit med mindre krönande sten kors.	LARS-JOSEF MARK. 10:14	Klass 1. Typisk allmänna linjegravvård vid barngrav.	

0095	Liggare i svart granit.	KARL MAGNUSSON *1922 †1936	Klass 1. Typisk allmänna linjegravvård.	
0096	Vinkelbruten vård i svart granit på mellansockel.	HEMMANSÄGAREN J.P. JOHANSSON *18 10/10 29 †19 22/1 19 HUSTRUN STINA MARIA PETERSDOTTER *18 24/8 21 †18 12/1 98 ERIKSTORP	Klass 1. Tidstypisk vård med titel.	
0197	Gravkors i marmor. Vården är rest över Johan Algot Johansson Svahn på torpet Segerbäck i Kulla by född 1856.	RUM OCH NAMN VÅL HERREN KÄNNER AVLED Å EKSÅTERS GÅRD 26 FEBR. 1927	Klass 1. Tidstypisk vård i marmor, ovanlig inskription som inte uppger den gravsattes namn.	
0201	Småskalig vinkelbruten vård i finsågad svart granit.	EMIL JOHANSSON *1877 †1926 SONEN RICKARD *1915 †1983 KÅLLERYD	Klass 1. Typisk allmänna linjegravvård.	

0220	Vinkelbruten vård i polerad grå granit. Sekundärt nedlagd.	VILORUM FÖR EVA FRIDOLFSSON *10/1 1901 †13/4 1934	Klass 1. Typisk allmänna linjegravvård. Vården bör åter resas.	
0225-226	Grusgrav med stenram i grå granit. Storskaligt i kors i svart finhuggen granit på postament. Tre liggande små hållar i svart granit.	Komminister i S. Solberga J.A.F. LINDWALL *10/6 1866 †21/7 1916 Joh. Ev. 11-25,26. Hans maka EMMA JOSEFINA *4/10 1875 †8/1 1962 <i>Liggare:</i> THIM LINDWALL *4.6. 1899 †12.5. 1919 JOHS. 13:7 MÄRTHA 1902 – 1990 CIVILINGENJÖR ALFRED LINDWALL *21.8. 1873 †30.4. 1951 JOHS. 11.25	Klass 1. Komministergrav och tillika grusgrav med hög kvalitet i utformningen. Johan Adolf F Lindvall var 1897–1916 komminister i Södra Solberga. Dottern Märta Lindvall var lärarinna i Korsberga. Huvudstenen är i behov av säkring.	

Området norr om kyrkan

Gravnr.	Beskrivning	Inskription	Antikvarisk bedömning/urval	Fotografi
0400-402	Grusgrav med stenram i ljusröd finhuggen granit med stenklot vid hörnen och ingången. Flat obelisk i polerad svart granit på upphöjd sockel.	HEMMANSÄGAREN KARL ALFRED JOHANSSON GRANSHULT MELLANG. *18 24/1 53 +19 30/11 09 HANS MAKA ANNA LOVISA JOHANSSON *18 18/8 53 +19 12/1 29	Klass 1. Grusgrav med hög kvalitet i utformningen och ett framträdande läge invid kyrkogårdens huvudentré. Vården med titel.	
0403	Rundbågig vård i svart polerad granit. Motiv av kors och kvistar.	Lärarinnan MATILDA WALLANDER *18 21 /12 58 +19 23/8 01 UPP.B. 14:13 Vänner reste vården.	Klass 1. Tidstypisk äldre gravvård med titel. 1901. Vård över person av lokalhistorisk betydelse. Matilda Wallander (grav 0405) var dotter till folkskollärare August Wallander och själv småskollärrinna i Karsbo.	
0405	Nationalromantisk vård i svart granit. Upprest stenblock med polerad framsida.	ORGANISTEN M. M. A. WALLANDER *18 15/4 29 +19 2/9 10 OCH HANS MAKA JOHANNA WALLANDER *18 24/6 20 +18 16/9 90 MAT. 25. 21. FÖRSAMLINGEN RESTE VÅRDEN	Klass 1. Tidstypisk äldre gravvård med titel. 1890. Vård över person av lokalhistorisk betydelse. August Wallander var organist och folkskollärare i församlingen.	
0418-419	Tempelgavelvård i svart granit med motiv av kolonner och gryningssol.	OSSIAN KARLSSON FORNEBO *1900 +1941 SVEN GUSTAVSSON *1915 +2006 GUD ÄR KÄRLEKEN	Klass 2. Tidstypisk vård inom enhetligt område med mellankrigstida vårdar. 1941.	
0420-421	Segmentbågig vård i svart granit med motiv av kolonner.	J.A. PETTERSSONS KULLA FAMILJEGRÄV ALLT AV NÅD	Klass 2. Tidstypisk vård inom enhetligt område med mellankrigstida vårdar. 1941.	

0422	Modernistisk vård i svart granit med tempelgavelmotiv (gravsatt 1941).	LANTBR. ANTON JOHANSSON *3/1 1904 +27/12 1941 GRANSHULT	Klass 2. Tidstypisk vård inom enhetligt område med mellankrigstida vårdar. 1941.	
0423-424	Vård med överliggare på bred sockel i finhuggen svart granit.	KYRKOVÄRDEN JOHAN GUSTAVSSON *20/10 1860 +24/3 1945 HUSTRUN JOHANNA *23/6 1861 +2/4 1942 GRANSHULT	Klass 2. Tidstypisk vård inom enhetligt område med mellankrigstida vårdar. 1941.	
0425-426	Modernistisk vård i svart polerad granit med tempelgavel och dekor av kolonner.	VILORUM FÖR AXEL EK *1877 +1943 HANS MAKA LOVISA *1873 +1943 DAV. PS. 23	Klass 2. Tidstypisk vård inom enhetligt område med mellankrigstida vårdar. 1941.	
0428	Rundbågig vård i svart polerad granit.	JOH. A. PETTERSSONS KYRKOTORP FAMILJEGRÄV	Klass 2. Tidstypisk vård.	
0432-433	Nationalromantisk vård i svart granit.	S.A. SVENSSON GRANSHULT FAMILJEGRÄV	Klass 2. Tidstypisk vård.	

0443-445	Monumental bred vård i svart granit med kors i relief.	KONTORIST K.A. JONSSON-EKSTRÖM 1854 +1939 GUSTAV JONSSON *1862 +1948 HANNA JONSSON 1866 +1955 VILORUM FÖR SYSKONEN JONSSON ERIKSTORP	Klass 2. Tidstypisk krigstida vård med titel.	
0453-454	Gavelvård med överliggare på bred sockel. Motiv av kolonner samt fackla.	HEMMANSÄGAREN JOHAN AUG. JONSSON *1863 +1947 KAROLINA JONSSON *1854 +1942 RÖSHULT	Klass 2. Tidstypisk krigstida vård med titel.	
0470-471	Vinkelbruten vård i svart granit med polerad oval inskriptionstavla. Japansk kärleksört i rabatten.	J.P. JOHANSSON STOCKSNÄS FAMILJEGRÄV	Klass 1. Tidstypisk vård inom den äldre delen..	
0491	Obelisklik vård i svart polerad granit. Motiv av kors och stiliserad portalomfattning.	JOHS MÅNSSON Hillhult 7/6 1834 +2/7 1912 och hans maka MATHILDA FÖDD JONASSON *8/5 1840 +25/5 1909 Joh. Upp. 22 kap. 13-15 v.	Klass 1. Tidstypisk vård med ett framträdande läge nära kyrkans huvudentré.	

0492	Småskalig stenblocksformad vård i grå granit.	J.P. JONSSON STRÖMSHOLM FAMILJEGRÄV	Klass 1. Tidstypisk äldre vård.	
0502	Vård i grå granit med svängt krön. Motiv av gryningssol.	Matilda Johansson Kyrkotorp *29.9.1874 +30.3.1946	Klass 1. Typisk allmänna linjegravvård. En av få kvarvarande inom utvidgningen.	
0537-538	Tempelgavelvård i svart granit med motiv av kolonner samt kors.	Fjärdingsman Erik Johansson Familjegrav Sv. Ps. 355	Klass 1. Tidstypisk vård med titel.	
0564-565	Låg vård med stickbågigt krön i ljus granit. Motiv med korslagda kvistar.	Arvid Franzén *1882 +1974 Lovisa Franzén *1881 +1953 Björkliden	Klass 2. Sentida vård över person av lokalhistorisk betydelse. Arvid Franzén var timmerman, byggnadssnickare och snidare av träskulpturer.	
0581-582	Modernistisk tempelgavelvård i helpolerad grå granit med vit text. Två vända stenurnor placerade på sockel.	KOMMUNALORDFÖRÄNDEN JOSEF PETTERSSON GRANSHULT *28.10.1882 +6.10.1953 HANS MAKÅ ESTHER *12.4.1881 +20.6.1970 JOH. 3:16	Klass 1. Tidstypisk vård med kvalitet i utformningen. 1953. Grav över person av lokalhistorisk betydelse. Josef Pettersson var kommunalnämndens ordförande.	

Gravvårdar ur bruk

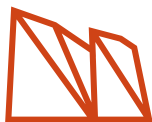
Gravnr.	Beskrivning	Inskription	Antikvarisk bedömning/urval	Fotografi
Uppställning väster om kyrkan.	Liggare i svart granit med vinranka och vapensköld.	ESTER JOHANSSON Kulla *19 7/9 04 +19 25/8 18	Klass 1. Tidstypisk vård eventuellt från allmän grav.	
Uppställning väster om kyrkan.	Vinkelbruten vård i polerad svart granit.	Dist. Korpral A.V. SUNDH *1852 +1928 VILA I FRID	Klass 1. Tidstypisk vård med titel.	
Uppställning väster om kyrkan.	Rundbågig vård i svart polerad granit i historiserande stil. Omgraverad text.	HUSTRUN IDA KRISTINA SAMOHANSSONER (Samuelsdotter) ST. GÖTESTORP FÖDD 1872 DÖD 1906	Klass 1. Tidstypisk vård med titel. 1907.	
Uppställning väster om kyrkan.	Segmentbågig vård i grå granit.	Minne af SARA MARIA (delar av inskriptionen dold av annan sten)	Klass 1. Tidstypisk vård av hög ålder.	

Uppställning väster om kyrkan.	Obelisklik vård i grå granit med pyramidtopp.	HEMMANSÄGAREN JOHAN PETERSSON GRANSHULT MELLANG *18 5/6 25 +18 26/10 85 HANS MAKÅ LENA JOHANNA (delar av inskriptionen dold av annan sten)	Klass 1. Tidstypisk vård av hög ålder med titel. 1885.	
Uppställning väster om kyrkan.	Vinkelbruten vård i svart granit med polerat motiv av kors samt oval inskriptionstavla.	Hemmansägaren ADOLF JOHANSSON KÅLLERYD *11/9 1832 +30/10 1917 hustrun KAROLINA	Klass 1. Tidstypisk vård med titel. 1907.	
Uppställning väster om kyrkan.	Vinkelbruten vård i grå granit.	HÄR HVILAR MAKARNA PETER MAGNUS ZACKRISSON *21/10 1816	Klass 1. Tidstypisk vård av hög ålder.	
Uppställning väster om kyrkan.	Obelisklik vård i svart granit med pyramidtopp.	Telefonarbetaren Anders P. Peterson Röshult *18 5/6 46 +19 25/1 07 och brodern Johan M Peterson Röshult (delar av inskriptionen dold av annan sten)	Klass 1. Tidstypisk vård av hög ålder med ovanlig titel. 1907.	

Uppställning väster om kyrkan.	Obelisklik vård i polerad mörkt grå granit med pyramidtopp.	Hemmansägaren Sven P. Petersson i Simonsryd *18 19/3 27 +19 15/2 11 och hustrun Anna Sofia Karlsdotter *18 25/1 29 +18 11/6 03	Klass 1. Tidstypisk vård av hög ålder med titel. 1903.	
Uppställning väster om kyrkan.	Funktionalistisk vård i formen av en gravvård i svart granit.	F.D. DIST KORPRAL A.P. REHN KÄLLERYD	Klass 1. Tidstypisk vård med kvalitet i utformningen och med titel.	
Uppställning väster om kyrkan.	Vinkelbruten vård i svart granit. Motiv med kors och kvistar.	JAKOB NIKOLAUS ADAMSSON FR. BJÖRNHULT *1858 +1883 SV. PS. 491	Klass 1. Tidstypisk vård av hög ålder. Omkring 1900–1910.	

Uppställning väster om kyrkan.	Vinkelbruten vård i svart granit. Dekor i jugendstil med kors, krona och påskliljor.	ADAM JONASSON RASK *1815 +1892 HANS MAKA JOHANNA SOFIA ZACHRISDOTTER *1822 +1883 FR. BJÖRNHULT	Klass 1. Tidstypisk vård av hög ålder. Omkring 1900–1910. Vård över person av lokalhistorisk betydelse. Adam Rask öppnade på 1840-talet den första handelsboden i Björnhult.	
Uppställning väster om kyrkan.	Högsmal spetskrönt vård i finshuggen (eventuellt handhuggen) grå granit med stjärnemblemet vid krönet.	JUDIT RUDEBERG *22.1. 1827 +21.9. 1901 I.P. RUDEBERG 1822 – 1906	Klass 1. Äldre vård med ovanlig utformning. Flyttas till separat museal uppställning.	
Uppställning väster om kyrkan.	Småskalig håll i svart granit.	JOHANNA JONASSON KULLA *28/ 1841 +7/3 1918	Klass 1. Typisk allmänna linjevård.	
Uppställning väster om kyrkan.	Upprest vård i handhuggen sandsten med utkrängande rundbågigt krön.	H:U:V H. E.M.P.D. F.R.A.N. W.I.K. 2:1810 4. DÖD 12/8 1854 (svårtydd inskription, förkortning för Här Under Vilar Hustrum Eva Maria Petersdotter Från VikDöd 19/8 1854)	Klass 1. Förindustriell hantverksmässigt tillverkad vård av hög ålder. 1854. Flyttas till separat museal uppställning. Bör rengöras av konservator.	

År 2023–2024 genomfördes en kulturhistorisk inventering av alla gravar på Södra Solberga kyrkogård. Föreliggande rapport presenterar inventeringen och ger ett förslag till bevarandeplan.

Byggnadsvårdsrapport 2024:19
JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM